

Σύνοψη σχολιασμού στο υπό διαβούλευση αναθεωρημένο ΕΣΕΚ των οργανώσεων Greenpeace και WWF Ελλάς, 2024

Παραθέτουμε παρακάτω τις συγκεντρωτικές μας προτάσεις για τη βελτίωση του ΕΣΕΚ καθώς και ένα σύντομο σχολιασμό για κάθε μία από αυτές. Ο αναλυτικός σχολιασμός των δύο οργανώσεων θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της κάθε οργάνωσης τις επόμενες μέρες.

Εισαγωγή

Το αναθεωρημένο ΕΣΕΚ χαρακτηρίζεται από ανεπαρκή φιλοδοξία, καθώς δεν ανταποκρίνεται στους στόχους που βασίζονται στην κλιματική επιστήμη οι οποίοι είναι απαραίτητοι για τον περιορισμό της υπερθέρμανσης του πλανήτη στον 1,5°C. Οι οργανώσεις υποστηρίζουν ότι οι στόχοι μείωσης των εκπομπών για το 2030, το 2040 και το 2050 είναι πολύ χαμηλοί, ιδίως δεδομένων των προκλήσεων στη διαχείριση του τομέα LULUCF και των πρόσφατων δασικών απωλειών. Η Greenpeace και το WWF Ελλάς ζητούν πιο φιλόδοξους στόχους και συγκεκριμένα μείωση κατά 65-72% έως το 2030, 90% έως το 2040 και πλήρη μηδενισμό των εκπομπών έως το 2050, ώστε να ευθυγραμμιστούν με τους ευρωπαϊκούς και εθνικούς νόμους για το κλίμα.

Επιπλέον, η διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας για την ενημέρωση και τη συμμετοχή του κοινού στην προετοιμασία του ΕΣΕΚ επικρίνεται για την αποτυχία της να ανταποκριθεί στα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για έγκαιρη και αποτελεσματική συμμετοχή του κοινού. Η διαδικασία στερούνταν διαφάνειας και δεν ενσωμάτωσε τις συστάσεις της Επιτροπής για την επικαιροποίηση του εθνικού σχεδίου για την ενέργεια και το κλίμα, χάνοντας και τις δύο προθεσμίες υποβολής και παρέχοντας ανεπαρκείς ευκαιρίες για ουσιαστική εμπλοκή των ενδιαφερομένων μερών. Αυτό οδηγεί σε ανησυχίες σχετικά με τον ευτελισμό της δημόσιας διαβούλευσης και υπονομεύει την υποστήριξη της κοινωνίας για φιλόδοξη δράση για το κλίμα.

A. Επίτευξη 100% ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή το 2035

Ο στόχος της επίτευξης 100% παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην Ελλάδα έως το 2035, με έμφαση στην ηλιακή και την αιολική ενέργεια, απαιτεί

στρατηγικό σχεδιασμό σε διάφορους τομείς. Οι απαραίτητοι τομείς που επισημαίνονται για βελτίωση και ανάπτυξη στο ΕΣΕΚ περιλαμβάνουν τον χωροταξικό σχεδιασμό, την αποθήκευση ενέργειας, την ανακαίνιση κτιρίων, τις μεταφορές, την επέκταση του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, την αυτοπαραγωγή και την ενεργειακή φτώχεια. Παρακάτω παρατίθεται μια συνοπτική επισκόπηση αυτών των εστιακών σημείων:

1. Άμεση ολοκλήρωση του χωροταξικού σχεδιασμού

Μια κρίσιμη πτυχή της αύξησης της δυναμικότητας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι ο χωροταξικός σχεδιασμός. Επί του παρόντος, η κακή χωροθέτηση των έργων οδηγεί συχνά σε περιβαλλοντική υποβάθμιση και αντιδράσεις της κοινωνίας και τοπικών κοινοτήτων. Το πρόβλημα αυτό θα μπορούσε να επιλυθεί με την άμεση ολοκλήρωση του Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου για τις ΑΠΕ, το οποίο δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί παρά τις οδηγίες της ΕΕ. Ο σωστός χωροταξικός σχεδιασμός, συμπεριλαμβανομένων των εκτιμήσεων για τον τουρισμό, την αλιεία και τη θαλάσσια προστασία, είναι απαραίτητος για την εξισορρόπηση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και των δημόσιων οφελών, επιτρέποντας την ομαλότερη ένταξη των έργων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

2. Ενίσχυση της αποθήκευσης ενέργειας με μπαταρίες

Το εθνικό σχέδιο για την αποθήκευση ενέργειας δίνει δυσανάλογη έμφαση στα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα έναντι της αποθήκευσης με μπαταρίες. Αυτό είναι ανησυχητικό, δεδομένης της παγκόσμιας μείωσης του κόστους των μπαταριών και το ρόλο-κλειδί που έχουν στην απαλλαγή του ενεργειακού συστήματος από τον άνθρακα. Επιπλέον, η υδροηλεκτρική ενέργεια αντιμετωπίζει σημαντικούς γεωγραφικούς, υδρολογικούς και περιβαλλοντικούς περιορισμούς και η κλιματική κρίση είναι πιθανό να επιδεινώσει αυτές τις προκλήσεις μειώνοντας τη διαθεσιμότητα του νερού για άλλες χρήσεις. Η προβολή του 'φαραωνικού' φράγματος Συκιάς ως δήθεν απαραίτητο για την πράσινη μετάβαση είναι εξαιρετικά προβληματική καθώς το έργο αποτελεί κομβικό κομμάτι του απαρχαιωμένου και αμφίβολης νομιμότητας έργου της εκτροπής του Αχελώου. Θεωρούμε απαραίτητο εν έτει 2024, να υποστηρίξει ακόμα και έμμεσα το ΕΣΕΚ ένα τόσο ζημιογόνο για το ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον έργο. Προτείνουμε την επέκταση του ρόλου των μπαταριών είναι ζωτικής σημασίας για την εξασφάλιση αξιόπιστης αποθήκευσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, ιδίως δεδομένων των περιβαλλοντικών μειονεκτημάτων των μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων.

3. Ανακαίνιση κτιρίων και ενεργειακή απόδοση

Ο σημερινός ρυθμός ανακαίνισης των κτιρίων δεν επαρκεί για την επίτευξη του στόχου για κτίρια μηδενικών εκπομπών έως το 2050. Απαιτούνται πιο φιλόδοξοι στόχοι, όπως η επίτευξη πλήρους απαλλαγής των κτιρίων από τις ανθρακούχες εκπομπές έως το 2045. Η συμμόρφωση με τις οδηγίες της ΕΕ για τα νέα κτίρια που πρέπει να είναι μηδενικών εκπομπών έως το 2028 είναι κρίσιμη, παράλληλα με έναν πιο φιλόδοξο εξηλεκτρισμό των συστημάτων θέρμανσης, όπως η αντικατάσταση λεβήτων αερίου με αντλίες θερμότητας. Υπάρχει αναντιστοιχία μεταξύ των προγραμματισμένων επεκτάσεων των υποδομών για το ορυκτό αέριο και του στόχου της εξάλειψης της χρήσης ορυκτών καυσίμων στα κτίρια, η οποία πρέπει να αντιμετωπιστεί προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος μηδενικού αποτυπώματος άνθρακα για το 2050.

4. Μεταφορές: Ηλεκτροκίνηση και δημόσιες υποδομές

Η στροφή στην ηλεκτροκίνηση στην Ελλάδα πρέπει να υποστηριχθεί από ένα πολύ μεγαλύτερο δίκτυο υποδομών φόρτισης, καθώς τα σημερινά σχέδια υπολείπονται κατά πολύ της εκτιμώμενης ζήτησης. Επιπλέον, οι περιφερειακές ανισότητες στην κατανομή των σταθμών φόρτισης υποδηλώνουν έλλειψη πρόσβασης για ορισμένους πληθυσμούς. Πέρα από την ηλεκτροκίνηση, χρειάζονται ολοκληρωμένες επενδύσεις σε υποδομές δημόσιων μεταφορών, πεζοδρομήσεις και δίκτυα ποδηλασίας για να μειωθεί η εξάρτηση από το αυτοκίνητο. Περισσότερο φιλόδοξοι στόχοι για τον εξηλεκτρισμό των θαλάσσιων και σιδηροδρομικών μεταφορών, παράλληλα με την αύξηση των ανανεώσιμων καυσίμων μη βιολογικής προέλευσης (RFNBOs), είναι απαραίτητοι για την απαλλαγή των μεταφορών από τον άνθρακα έως το 2050.

5. Ενίσχυση της αυτοπαραγωγής και των ενεργειακών κοινοτήτων

Παρά τις δυνατότητες αυτοπαραγωγής, το ΕΣΕΚ κατανέμει ελάχιστη χωρητικότητα δικτύου για έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας μικρής κλίμακας, όπως τα χερσαία φωτοβολταϊκά, τα αιολικά και οι ενεργειακές κοινότητες. Θα πρέπει να δεσμευτεί επαρκής ηλεκτρικός χώρος αποκλειστικά για αυτά τα έργα (καθώς και να ποσοτικοποιηθεί σχετικός στόχος), ώστε να καταστεί δυνατή η ευρεία συμμετοχή των πολιτών στην ενεργειακή μετάβαση. Θα πρέπει να περιγραφούν σαφή και συγκεκριμένα μέτρα για τη στήριξη της ανάπτυξης των ενεργειακών κοινοτήτων, που αποτελούν ζωτικό μέρος της στρατηγικής για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

6. Αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας

Η ενεργειακή φτώχεια παραμένει ένα κρίσιμο ζήτημα στην Ελλάδα, με ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού να μην μπορεί να πληρώσει τους λογαριασμούς ενέργειας ή να θερμάνει επαρκώς τα σπίτια του. Ο στόχος του τρέχοντος σχεδίου για μείωση της ενεργειακής φτώχειας κατά το ήμισυ έως το 2025 φαίνεται μη ρεαλιστικός, δεδομένης της κλίμακας του προβλήματος και των

ανεπαρκών μέτρων. Απαιτούνται άμεσες και ουσιαστικές παρεμβάσεις για την εξάλειψη της ενεργειακής φτώχειας έως το 2030, σε ευθυγράμμιση με τις συστάσεις της ΕΕ. Τα μέτρα αυτά πρέπει επίσης να διασφαλίζουν ότι το κόστος της καταπολέμησης της ενεργειακής φτώχειας δεν θα οδηγήσει σε αύξηση των δαπανών στέγασης, εκτοπισμό ή κοινωνική ανισότητα.

Συνοπτικά, η επίτευξη 100% ΑΠΕ στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας έως το 2035 απαιτεί ολοκληρωμένες βελτιώσεις στις υποδομές, τον χωροταξικό σχεδιασμό, την αποθήκευση ενέργειας και την ηλεκτροδότηση σε όλους τους τομείς. Το ΕΣΕΚ που θα κατατεθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρειάζεται μια πιο φιλόδοξη προσέγγιση για να εξασφαλιστεί ότι η επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ευθυγραμμίζεται με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, την κοινωνική ισότητα και τους μακροπρόθεσμους στόχους απαλλαγής της οικονομίας από τις ανθρακούχες εκπομπές.

B. Απεξάρτηση της οικονομίας από τα ορυκτά καύσιμα

Το ΕΣΕΚ δεν έχει σαφείς στόχους για τη σταδιακή κατάργηση του ορυκτού αερίου και πετρελαίου, διατηρώντας την εγκατεστημένη ισχύ ορυκτών καυσίμων μέχρι το 2050. Για την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα, είναι απαραίτητο να προβλεφθούν συγκεκριμένες ημερομηνίες σταδιακής κατάργησης - 2026 για τον λιγνίτη, 2035 για το ορυκτό αέριο και 2040 για το πετρέλαιο. Οι βασικοί τομείς εστίασης για την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα περιλαμβάνουν:

1. Σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων

Οι επιδοτήσεις της Ελλάδας για ορυκτά καύσιμα εκτιμήθηκαν σε 6,24 δισ. ευρώ το 2022 (3% του ΑΕΠ), γεγονός που τις καθιστά μία από τις υψηλότερες στην ΕΕ. Παρά το γεγονός αυτό, το ΕΣΕΚ δεν διαθέτει λεπτομερή κατάλογο και χρονοδιάγραμμα για την εξάλειψη αυτών των επιδοτήσεων. Πολλές από αυτές είναι κρυφές, όπως οι επιδοτήσεις για τις μονάδες υδροποιημένου φυσικού αερίου, την εξερεύνηση ορυκτών καυσίμων και τις φορολογικές απαλλαγές για τις μονάδες ηλεκτροπαραγωγής από ορυκτά καύσιμα. Για μια αποτελεσματική αποσύνδεση, οι επιδοτήσεις αυτές πρέπει να καταργηθούν σταδιακά με ένα σαφές και διαφανές χρονοδιάγραμμα, συμπεριλαμβανομένων των επιδοτήσεων που απευθύνονται στους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις.

2. Αναστολή της επέκτασης των υποδομών ορυκτού αερίου και της έρευνας υδρογονανθράκων

Το ΕΣΕΚ συνεχίζει να σχεδιάζει την επέκταση των υποδομών ορυκτού φυσικού αερίου, με 1,6 GW νέων μονάδων ορυκτού αερίου που αναμένονται μέχρι το 2030, παρά τη μειωμένη ανάγκη για ορυκτό αέριο μετά το 2030. Αυτό είναι προβληματικό καθώς θα οδηγήσει σε μη βιώσιμο κόστος, απαιτώντας δημόσια οικονομική στήριξη μέσω μηχανισμών αποζημίωσης δυναμικότητας (CRM). Επιπλέον, εξακολουθούν να προωθούνται προγράμματα έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων, θέτοντας σε κίνδυνο τους περιβαλλοντικούς στόχους. Για την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα, οι υποδομές ορυκτού αερίου θα πρέπει να σταματήσουν και οι νέες παραχωρήσεις υδρογονανθράκων θα πρέπει να απαγορευτούν για την αποτροπή περαιτέρω εκπομπών.

3. Η δέσμευση και αποθήκευση άνθρακα (CCUS) είναι αναποτελεσματική λύση

Το ΕΣΕΚ υποστηρίζει την τεχνολογία CCUS, αλλά είναι δαπανηρή και αναπόδεικτη ως λύση για την απεξάρτηση από τον άνθρακα σε μεγάλη κλίμακα. Αντ' αυτού, η εστίαση για την δέσμευση και αποθήκευση άνθρακα θα πρέπει να δοθεί σε λύσεις που βασίζονται στη φύση, όπως η αποκατάσταση των οικοσυστημάτων και η αναδάσωση. Η CCUS θα πρέπει να εξετάζεται μόνο για τις υπολειμματικές εκπομπές από βαριές βιομηχανίες, όπως η παραγωγή τσιμέντου, και μόνο αφού έχουν εξαντληθεί άλλες μέθοδοι μείωσης των εκπομπών. Η στήριξη στην CCUS θα μπορούσε να καθυστερήσει τη μετάβαση από τα ορυκτά καύσιμα.

Γ. Προστασία των οικοσυστημάτων και προτεραιοποίηση των λύσεων που βασίζονται στη φύση

Το ΕΣΕΚ παρουσιάζει πρόοδο στην προστασία των οικοσυστημάτων, αλλά δεν έχει σαφείς στόχους, χρονοδιαγράμματα και ποσοτικοποιημένα μέτρα για την αποκατάσταση της φύσης και την εφαρμογή λύσεων που βασίζονται στη φύση, όπως απαιτείται από τους κανονισμούς της ΕΕ. Ζητάμε την πραγματοποίηση εθνικής απογραφής των οικοτόπων και των φυσικών πόρων για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των οικοσυστημάτων και την υποστήριξη των κλιματικών στόχων. Επιπλέον, η αναδάσωση πρέπει να χρησιμοποιεί ενδημικά είδη και τα σχέδια διαχείρισης δασικών πυρκαγιών πρέπει να επικεντρώνονται στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τις πυρκαγιές για την καλύτερη αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης.

Δ. Κόστος μετάβασης

Το ΕΣΕΚ υποβαθμίζει τα οικονομικά οφέλη μιας ταχύτερης ενεργειακής μετάβασης ευθυγραμμισμένης με τον κλιματικό στόχο του 1,5°C. Η πιο αργή μετάβαση, που βασίζεται σε επέκταση των υποδομών ορυκτού αερίου, συμπεριλαμβανομένων νέων μονάδων ηλεκτροπαραγωγής και FSRU, και νέους ενεργειακούς φορείς, οδηγεί σε υψηλότερο κόστος. Μια ταχύτερη μετάβαση με προτεραιότητα στην εξοικονόμηση ενέργειας θα μπορούσε να αποφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη, συμπεριλαμβανομένων 20 δισεκατομμυρίων ευρώ σε συν-οφέλη έως το 2030 (8,4% του ΑΕΠ). Οι επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θα αποφέρουν υψηλές αποδόσεις, με αναλογία 3,7 ευρώ σε συν-οφέλη για κάθε 1 ευρώ που επενδύεται.

Το ΕΣΕΚ θα πρέπει να σχεδιάζει την απεξάρτηση της οικονομίας από τα ορυκτά καύσιμα και να προγραμματίζει τη σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων, τη διακοπή της επέκτασης του ορυκτού αερίου, την προτεραιότητα των λύσεων που βασίζονται στη φύση έναντι των CCUS και την αναγνώριση των οικονομικών οφελών μιας ταχείας μετάβασης που βασίζεται στην ενεργειακή εξοικονόμηση. Η αργή, εξαρτώμενη από τα ορυκτά καύσιμα προσέγγιση που προτείνεται θα αυξήσει το κόστος της μετάβασης και θα εμποδίσει συνολικά την επίτευξη των κλιματικών στόχων της χώρας.